

ΒΑΡΑΘΡΩΔΕΣ ΣΠΗΛΑΙΟ ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ ἢ ΩΛΙΑΡΟΥ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

Ἀπὸ

Ἄννα Πετροχείλου*

Θέση: Τὸ σπήλαιο βρίσκεται στὴ Ν. Δ. κορυφογραμμὴ τοῦ Ἁγιογιαννίτικου Βουνοῦ στὴν περιοχὴ Καταφυὰ (Καταφύγια) ~~στο~~ κτῆμα τοῦ κ. Ἰωάν. Κ. Τριανταφύλλου ἢ Χόχλα, σὲ ὑψόμετρο 350 μ. ~~περίπου~~.

Ἔγεται στὴν Κοινότητά Ἀντιπάρου Κυκλάδων. (Α. Σ. Μ. 275).

Ἱστορικό: Τὸ σπήλαιο εἶναι γνωστὸ ἀπὸ ἑκατονταετηρίδες σὲ κατοίκους τῆς Ἀντιπάρου σὰν Καταφύγιο. Τὸ πρῶτο ἐπίπεδο τμήμα του τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ ποιμνιοστάσιο μέχρι τὰ τελευταῖα χρόνια. Τὸ ἐσωτερικὸ του ὅμως παρέμενε ἄγνωστο μέχρι τὸ 1673, ὅποτε ἔφθασε στὸ νησί ὁ Γάλλος ἀρχαιολάτρης Μαρκήσιος Ντὲ Νουαντέλ, πρεσβευτῆς τότε στὴν Κωνσταντινούπολη.

Σκοπὸς τῆς ἐπίσκεψῆς του στὸ νησί ἦταν τὸ ἀξιόλογο σπήλαιο, στὸ ὁποῖο ἀπὸ πληροφορίες πίστευε ὅτι, θάβρισκε ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, γιὰ λογαριασμὸ τῆς Γαλλίας. Κυρίως ἓνα κολοσσιαῖο ἄγαλμα.

Ἡ συνοδεία του ἀπαρτιζόταν ἀπὸ ζωγράφους, σχεδιαστὲς, κτίστες, Ἱησοῦτες, Καπουκίνοους, Τούρκους καὶ Κουρσάρους, γιὰ διάφορους λόγους.

Παρὰ τὴν ἀπογοήτευσή του, γιατί τὸ φανταστικὸ ἄγαλμα ἦταν ἓνας τεράστιος σταλαγμίτης, εἰσχώρησε μὲ σχοινιά στὸ ἐσωτερικὸ του καὶ ἔμεινε κατάπληκτος μπροστὰ στὰ θαυμαστὰ κατασκευάσματα τῆς φύσης, ποὺ φωτίστηκαν ἀπὸ λαμπάδες, λυχνάρια καὶ φρύγανα.

Ἐπειδὴ ἦταν παραμονὴ Χριστουγέννων, πῆρε ἀμέσως τὴν ἀπόφαση νὰ κάνει λειτουργία στὸ ὠραιότερο μέρος τοῦ σπηλαίου. Τοποθέτησε εἰκόνες πάνω σ' ἓνα σταλαγμίτη, ποὺ ἔμοιαζε μὲ Ἁγία Τράπεζα, καὶ ἄναψε τριγύρω λαμπάδες καὶ λυχνάρια.

Ὁ Νουαντέλ μὲ τὴν ἀκολουθία του ἔμειναν τρεῖς μέρες μέσα στὸ σπήλαιο καὶ κοιμόντουσαν κοντὰ στὴν Ἁγία Τράπεζα. Ἀλλὰ... ἐνῶ οἱ ζωγράφοι ἀποθανάτιζαν τὶς ὁμορφιὲς τοῦ σπηλαίου, ἄλλοι ἀποσπούσαν σταλαγμί-

* PETROCHILOU, AN. I.— (Spéléologue) : Grotte - cavern Antiparou (Oliarou), Cyclades, Grèce.

τες, που φορτώθηκαν στο πλοίο για τη Γαλλία. Σώζεται μέχρι σήμερα ή λατινική επιγραφή της χρονολογίας, που χαραξε λαξευτής της ακολουθίας σ' αυτό το σημείο, που αναφέρει:

HIC IPSE CHRISTUS ADFUIT
RJUS NATALI DIE MEDIA NOCTE CELEBRATO, MDCLXXIII

Το σπήλαιο επισκέφθηκαν και οι πρώτοι βασιλείς της Ελλάδας Όθωνας και Αμαλία το 1840, όπου η τελευταία έχασε το βραχιόλι της με 3 διαμάντια. Βρέθηκε ύστερα από τρία χρόνια από χωρικό, που όταν της το παράδωσε τον αντίμειψε με 10 000 δρχ.!

Για ανάμνηση είναι γραμμένα στο τοίχο του τελευταίου θαλάμου:

ΟΘΩΝ Α΄, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΤΗ 27 ΣΕΠΤ. 1840

Ακόμη μπορούμε να αναφέρουμε τις χαραγμένες κατά καιρούς επιγραφές πάνω στον τεράστιο κεντρικό στύλο της εισόδου που σήμερα ελάχιστα διακρίνονται: ΑΠ... ΤΟ — ΔΗΜΑΡΧ... ΚΡΗΤ... ΤΟΝ... ΤΟΥ... ΟΙΔΕ ΗΛΘΟΝ — ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ — ΣΟΧΑΡΜ... ΜΕΝΗΚΡΑΤΟΣ — ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ — ΙΠΠΟΜΗΔΩΝΟΣ — ΑΡΙΣΤΕΑΣ — ΦΙΛΕΑΣ — ΓΟΡΓ... ΔΙΟΓΕΝΟΣ — ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΣ — ΟΝΗΣΙΜΟΣ.

Κατά την παράδοση, αυτοί είχαν συνωμοτήσει κατά του Μ. Αλεξάνδρου και επειδή ανακαλυφθήκανε καταφύγανε στην Αντίπαρο και κρυφτήκανε στο σπήλαιο.

Σαν αρχαιότερος επισκέπτης εμφανίζεται ο Αρχίλαχος, λυρικός ποιητής από την Πάρο, που έζησε το 728 — 650 π.Χ. και το όνομά του είναι χαραγμένο σ' ένα άλλο σημείο του σπηλαίου.

Το σπήλαιο πριν από χρόνια είχε αξιοποιηθεί τουριστικά, δυστυχώς κατά τον χειρότερο τρόπο από άποψη εμφάνισης και ασφάλειας της διακίνησης των επισκεπτών (επικίνδυνες διαβάσεις, κακός φωτισμός).

Η συστηματική έρευνηση - χαρτογράφηση και μελέτη βελτίωσης της τουριστικής διαδρομής, πραγματοποιήθηκε το Δεκέμβριο του 1979 από την γράφουσα, με συνεργάτες τους κ. κ. Σπυρ. Πετρόχειλο και Ίωάν. Πετρόχειλο (νεώτερο) με χορηγία Ε. Ο. Τ. και έντολη Ε. Σ. Ε.

Περιοχή του σπηλαίου: Η περιοχή γύρω από το σπήλαιο είναι βραχώδης, επικλινής με άραιη βλάστηση, κυρίως από κέδρα θαμνώδη.

Προσπέλαση: Η Αντίπαρος συνδέεται με την Πάρο από δύο της σημεία. Από την Παροικιά Πάρου με κατ' εὐθεία βενζινόπλοιο και από την Πούντα, πρώτα με άμαξιτό δρόμο και μετά με βενζινόπλοιο, κυρίως τους χειμερινούς μήνες.

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ σπηλαίου γίνεσθαι μὲ βενζινόπλοια ἀπὸ Πάρο—Ἀντίπαρο—λιμανάκι «Ἀπάντημα». Σὲ συνέχεια ἑκατοντάδες γαϊδουράκια περιμένουν τοὺς ἐπισκέπτες γιὰ νὰ τοὺς μεταφέρουν ἀπὸ ἡμιονικὸ δρόμο, ὕστερα ἀπὸ 0,20' στὴν εἴσοδο τοῦ σπηλαίου.

Ἐπάρχει καὶ ἀμαξιτὸς κακῆς βατότητας δρόμος, ἀπὸ Ἀντίπαρο λιμανάκι «Ἀπάντημα». Ἐπίσης ἔχει χαραχθεῖ ἀμαξιτὸς δρόμος μέχρι τὸ σπήλαιο, ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατη ἡ χρῆση του. Μετὰ τὴ βελτίωσή του θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνετη μετακίνηση τῶν ἐπισκεπτῶν μὲ ὀχήματα, κατ' εὐθεῖα ἀπὸ τὴ χώρα Ἀντιπάρου.

Τὸ σπήλαιο: Ἡ ἀψιδωτὴ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου ἔχει πλάτος 20 μ. καὶ ὕψος ὀροφῆς 8 μ. περίπου.

Δεξιὰ ἀπὸ τὴν εἴσοδό του εἶναι χτισμένα δύο ἐκκλησάκια τὸ ἓνα τοῦ Ἁγ. Ἰωάννη τοῦ Σπηλιώτη καὶ πλάι του, τὸ παλιότερο καὶ μικρότερο τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Πρὶν ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ σπηλαίου μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη ἔκταση εἶναι προστατευμένη μὲ μανδρότοιχο καὶ πόρτα, στρωμένη μὲ πλάκες.

Τὸ δάπεδο τοῦ πρώτου τμήματος τοῦ προθαλάμου τοῦ σπηλαίου (τὸ χωρίζουμε σὲ τρία τμήματα) εἶναι στρωμένο μὲ γκρὸ - μετὸ καὶ γύρω του, ὅπου ἐπέτρεπε ὁ χώρος, εἶναι κατασκευασμένα ἀναπαυτήρια ἀπὸ τσιμέντο.

Οἱ διαστάσεις καὶ τῶν τριῶν τμημάτων τοῦ «Προθαλάμου» εἶναι: $22 \times 25 \times 8$ μ., (μῆκος - πλάτος - ὕψος) καὶ εἶναι διανοιγμένος σὲ τρία ἐπίπεδα. Τὸ ψηλότερο βρίσκεται πρὸς τὴν εἴσοδο «Καλυμμένη πλατεῖα» καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὸ μεσαῖο «Κρυφὸς θάλαμος» μὲ τὴ «Κεντρικὴ πελώρια Κολόνα» $5 \times 5,5$ μ. καὶ τοὺς 2 μικρότερους σταλαγμίτες δεξιὰ καὶ ἀριστερά του ποὺ χαρακτηρίσθηκαν σὰν ἀγάλματα. Τὸ χαμηλότερο σημεῖο τοῦ «Προθαλάμου» βρίσκεται πρὸς τὰ δεξιὰ τῶν δύο προηγουμένων (Εἰκ. 1).

Συνέχεια τοῦ τελευταίου τμήματός του εἶναι ὁ διάδρομος, ποὺ ὀδηγεῖ στὸ κυρίως σπήλαιο μὲ διαστάσεις $10 \times 8 - 4 \times 8 - 3$ μ. Στὴν ἀρχὴ τοῦ δεξιοῦ τοίχου του καὶ σὲ ὕψος 3 μ. περίπου ὑπάρχει μικρὸ ἀνοιγμα, ποὺ ὀδηγεῖ σὲ θάλαμο, ὅπου ὕστερα ἀπὸ ἐρευνες τῶν ἀρχαιολόγων Σπυροπούλου - Ζαφειροπούλου κατὰ τὸ ἔτος 1974 (ἢ 1975), ἀποκαλύφθηκαν ἀνθρώπινα ὀστᾶ καὶ ὄστρακα ποὺ βρίσκονται στὸ Μοσεῖο Πάρου, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐκτεθειμένα, ὅπως διαπιστώσαμε.

Στὸ τέλος τοῦ διαδρόμου ἔχει τοποθετηθεῖ κιγκλιδωτὴ πόρτα, ποὺ ἀσφαλίζει τὸ κυρίως σπήλαιο.

Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ διανοίγεται τεράστιος καὶ πολὺ κατηφορικὸς θάλαμος ποὺ τὸν χωρίζουμε σὲ τρεῖς μικρότερους. Ὁ πρῶτος «θάλαμος τῶν πέτρινων καταρακτῶν» ἔχει διαστάσεις: $30 \times 20 \times 10 - 6$ μ. Τοῦ δόθηκε αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸ θαυμάσιο καὶ μεγάλοπρεπο στολισμὸ πρὸς τὸ δεξιὸ

Είκ. 1. Τά μέλη τῆς ἀποστολῆς τῆς Ε. Σ. Ε. μπροστά στήν τεράστια κολόνα τοῦ «Προθάλαμου» τοῦ σπηλαίου Ἐντιπάρου.

τοῖχο του, ἀπό ὠραιότατες κολόνες καί σταλακτίτες πού μοιάζουν σάν καταρράκτες.

Ὁ δεύτερος τοῦ «Καθεδρικοῦ Ναοῦ» διανοίγεται κατά 25 μ. χαμηλότερα ἀπό τόν πρῶτο μέ διαστάσεις 30 × 20 × 30 μ. περίπου. Ὁ στολισμός του εἶναι ἀπερίγραπτος. Πρὸς τόν ἀριστερό τοῖχο καί σ' ὄλο του τὸ μήκος τὰ σταλαγματικά σκηνικά ἀλλάζουν συνεχῶς. Τῆ μεγαλύτερη ἔκταση καλύπτει ὁ χιονισμένος καταρράκτης καί σὲ συνέχεια εἶναι ἀναπτυγμένοι θαυμάσιοι σταλαγμίτες.

Προχωρώντας πρὸς τὸ τέλος του, βρίσκεται ὁ σταλαγμίτης «Ἁγία Τράπεζα», ὅπου ὁ Γάλλος Πρόξενος στή Κωνσταντινούπολη Μαρκήσιος Ντέ Νουαντέλ ἔκανε τὸ 1673 λειτουργία μέ τὴν ἀκολουθία του. Ὁ στολισμός ἐδῶ ὑπερβαίνει κάθε προσδοκία. Δεξιὰ ὠραιότατα καί κατάλευκα σταλαγματικά συγκροτήματα καί πάνω τους κρεμαστοὶ πέτρινοι πολυέλαιοι. Πιο πέρα ὁ «Μαῦρος Καταρράκτης» καί ἀπέναντί του ἡ θαυμάσια σειρά ἀπὸ σταλα-

Εικ: 2. Τη βάση του σταλαγμίτη αυτού χρησιμοποίησε για Ἅγια Τράπεζα ὁ Νουαντέλ τὸ 1673, ὅπου ἔκανε λειτουργία. Σχετική ἐπιγραφή διακρίνεται στὸν σταλακτιτὴ πάνω.

γμίτες, πὸ ἓνας ἀπ' αὐτούς, ὁ χαμηλότερος, χρησιμοποιοῦντο γιὰ «Ἅγια Τράπεζα», γι' αὐτὸ πῆρε τ' ὄνομα «Καθεδρικός Ναός» (Εἰκ. 2).

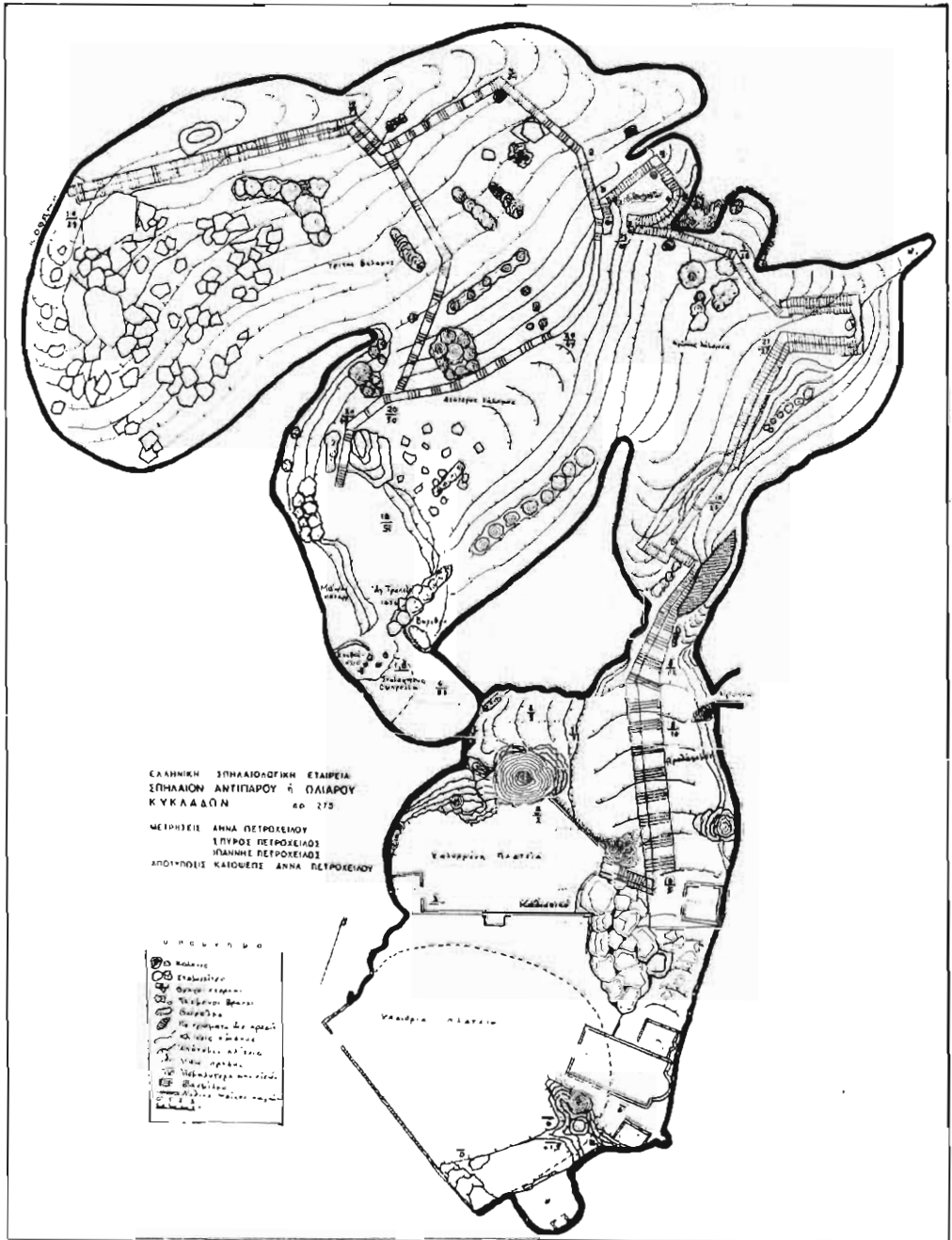
Σὰν συνέχεια διανοίγεται ὁ μικρὸς θάλαμος τοῦ «Βαράθρου» (ἄγνωστου βάθους) μὲ τὸ «Κουβούκλιο» καὶ τὴν «Ὀμπρέλλα». Μοναδικὰ σταλακτιτικά κατασκευάσματα.

Ὁ τρίτος θάλαμος «Βασιλικὴ αἴθουσα» διανοίγεται στὸ χαμηλότερο τμήμα τοῦ σπηλαίου μὲ διαστάσεις: $27 \times 50 \times 20$ μ. (μῆκος - πλάτος - ὕψος).

Παρὰ τὸν περιορισμένο στολισμὸ του, παρουσιάζει μεγαλοπρέπεια καὶ θαυμάσια εἰκόνα ἀπὸ τὸ χαμηλότερο τμήμα βάθους 85 μ. περίπου, πρὸς τοὺς ἄλλους δύο ψηλότερους θαλάμους.

Οἱ ὀγκόλιθοι πὸ ἔχουν ἀποσπασθεῖ ἀπὸ τὴν ὀροφή του μαρτυροῦν τὴ καταστροφικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ πὸ τὸ διάνοιξε.

Στὸν τοῖχο τοῦ κατώτατου τμήματός του εἶναι γραμμένο τὸ ὄνομα τοῦ Ὅθωνα — ὅπως ἀναφέραμε — πὸ θυμίζει τὴν ἐπίσκεψή του τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1840. Ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς πῆρε τ' ὄνομά του (Εἰκ. 3).

Εικ. 3. Κάτοψη του σπηλαιού 'Αντιπαρού ἢ 'Ωλιαροῦ, με τὴ χάραξη τῆς τουριστικῆς διαδρομῆς.

Σπηλαιογένεση : Τὸ σπήλαιο διανοίχθηκε σὲ ἀσβεστόλιθο ἀπὸ διάβρωση. Στὴν ἀρχὴ διανοίχθηκε ἡ εἴσοδος του καὶ ὁ προθάλαμος σὲ τρία διαφορετικὰ ὕψη καὶ διατηρήθηκε σ' αὐτὴ τὴ μορφή γιὰ πολλὰς χιλιάδες χρόνια.

Ἀργότερα μὲ τὴ συσσώρευση καὶ πίεση μεγάλων ποσοτήτων νερῶν διανοίχθηκε, στὸ χαμηλότερο τμήμα του, ἡ εἴσοδος πρὸς τὸ κυρίως σπήλαιο. Τὰ νερά ποῦ διοχετεύονταν ἄνετα πιά μόνο σ' αὐτό, τὸ διευρύνανε καὶ τὸ βαθαίνανε συνεχῶς, ἐνῶ ὁ Προθάλαμος παρέμεινε στὶς ἴδ. ες διαστάσεις καὶ μόνο ὁ στολισμός του ὀγκώνονταν συνεχῶς.

Μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῆς τοπογραφικῆς ἐπιφάνειας — ἀπὸ τὴ φθορὰ τοῦ χρόνου — σταματήσανε νὰ εἰσχωροῦν μεγάλες ποσότητες νερῶν ἀπὸ τὴν εἴσοδο, τὰ δὲ νερά ποῦ παραμείνανε στὸ ἐσωτερικὸ του, διανοίξανε ὀχετοὺς καὶ βάραιθρα, ἀπ' ὅπου διαφύγανε πρὸς χαμηλότερα ἐπίπεδα.

Μετὰ τὴν κένωση τοῦ σπηλαίου ἀπὸ τὰ νερά — μὲ ἀργὸ ρυθμὸ — ἄρχισε ὁ στολισμός του ἀπὸ σταγονορροή, πρῶτα ἀπὸ τοὺς ψηλότερους θαλάμους, ποῦ ὁ χῶρος τους εἶχε ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ αὐτά.

Ὁ τελευταῖος καὶ χαμηλότερος θάλαμος κενώθηκε πολὺ ἀργότερα, γι' αὐτὸ ὕστερεῖ σὲ ὀγκῶδη στολισμό.

Ἀπὸ τὴν ἴδια αἰτία ἔχει ὑποστειῖ ἡ ὀροφὴ του πολλὰς ἀποκολλήσεις τεράστιων ὀγκόλιθων, ποῦ ἔχουν κυλίσει καὶ καλύψει ὅλη του τὴν ἐπιφάνεια.

Διαστάσεις : Τὸ βαραθρῶδες σπήλαιο Ἀντιπάρου διανοίγεται ἀπὸ Ν. ΝΑ. πρὸς Β. ΒΔ. σὲ κατ' εὐθεῖα γραμμὴ 68 μ.

Τὸ μεγαλύτερο πλάτος του εἶναι 70 μ. Τὸ μεγαλύτερο βάθος του 85 μ. Καλύπτει ἐκτάσῃ 5.600 τ μ.

Θερμοκρασία — Ὑγρασία : Ἡ θερμοκρασία τοῦ σπηλαίου κατὰ τὸ Δεκέμβριο 1979 ἦταν 15°C. Ἡ ὕγρασία του 65%.

Τουρισμός : Ἄν καὶ τὸ σπήλαιο ἔχει ὑποστειῖ πολλὰς καταστροφὰς στὸ στολισμὸ του ἀπὸ βανδαλισμοὺς, ἐξακολουθεῖ νὰ παρουσιάζει διεθνὲς ἐνδιαφέρον, γιὰτί :

1) Εἶναι πολὺ μεγάλο μὲ θαυμάσιο καὶ πλουσιότατο σταλακτιτικὸ καὶ σταλαγμιτικὸ στολισμὸ, μὲ ἐλεύθερη τὴν ὄρατότητα σ' ὅλο του τὸ χῶρο χωρὶς ἐμπόδια.

2) Ἔχει πανύψηλες ὀροφές, ποῦ προσδίδουν μεγαλοπρέπεια στὴν ὅλη ἐμφάνισή του.

3) Συνδέεται μὲ ἀξιόλογα ἱστορικὰ γεγονότα.

4) Βρίσκεται σὲ θαυμάσια τοποθεσία μὲ πανοραμικὴ θέα πρὸς τὴ θάλασσα καὶ τὶς καλλιεργημένες ἐκτάσεις τοῦ νησιοῦ.

5) Ὑπάρχει προσπέλαση ἀπὸ τὴ θάλασσα μὲ βενζινόπλοια καὶ στὴ συ-

νέχεια με δεκάδες γαϊδουράκια ως την είσοδο, (0,20' ώρας) που τα караβά-
νια τους προσφέρουν μοναδική γραφικότητα στους επισκέπτες.

6) Υπάρχει πρόβλεψη βελτίωσης του πρόχειρα διανοιγμένου άμαξιτου
δρόμου από Άντίπαρο — Σπήλαιο, για τη διακίνηση των επισκεπτών και με
όχηματα. Έτσι οι τελευταίοι θα μπορούν να απολαμβάνουν άνετα τη γραφι-
κότητα της χώρας με τα ωραιότατα και κατακάθρα σπιτάκια και τους χα-
ρούμενους και φιλήσυχους κατοίκους της.

7) Συμβάλλει στην αύξηση κίνησης του νησιού, με αποτέλεσμα την
άνυψωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων του και γενικότερα στην
Έθνική Οικονομία.

8) Μετά την εφαρμογή της μελέτης για την βελτίωση της τουριστικής
διαδρομής μέσα στο σπήλαιο, γιατί όπως είναι σήμερα είναι πολύ επικίν-
δυνη, ο αριθμός των επισκεπτών θα αυξηθεί άπεριόριστα. Σημειώνουμε ότι
κατά τη τουριστική περίοδο του 1979 τό επισκεφθήκανε 10.000 τουρίστες.
Πολλές δέ χιλιάδες ματαιώσαν την επίσκεψή τους από την παραπάνω αίτια.

R É S U M É

Se trouve vers Sud - Est de la crête de sommets de la montagne Agiogian-
nitico dans la region de Katafia à l' altitude de 350 m. environ à l' île Antiparos
des Cyclades.

Elle a longueur de 68 m. largeur 70 m et profondeur de 85 m. Se salles,
avec grande pente, ont une très belle decoration de stalactites, stalagmites et
de colonnes.

Le premier visiteur de la grotte se coudiere le poète lyrique Archilachos
qui avait vecu de 728 - 650 a. J. C., comme sou nom gravé annonce.

Le 1673 l' ambassadeur Français à Istambul marquis De Noidel l' a visitée
et comme était la veille de Noël a réalisé une messe au meilleur point de la
grotte. Je était suivi d' un groupe de 500 personnes qu' il était formé des peintres,
architectes, maçons, Jesuites, moines, Turques et Coursares pour differantes
raisons.

L' affaire c' était imortalisé en gravant la date et sou nom sur le stalactite
au dessue de stalagmite qui a été utilisé pour autel.

Le 1840 le premier rois de la Grèce Othon et sa femme Amalja l' ont vi-
sitée. Pour se souvenir est écrit leurs noms sur le mur de dernère salle.

Il y a aussis d' autres noms gravés, des epoques passées les quels sont
pein appercu.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Γ.— (1949) «Πάρος — σπήλαιον Ἀντιπάρου», «Πάν» 1949, σελ. 40, Ἀθήνα.
2. ΑΤΤΙΚΟΣ.— (1927) «Τὸ σπήλαιον Ἀντιπάρου», «Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος» (30.7. καὶ 2.8.1927).
3. ΒΑΛΛΗΝΔΑ, ΑΝΤ.— (1856) «Τὸ ἐν Ὀλίάρῳ ἄντρον», «Πανδώρα 1856», τομ. 7, σελ. 298 - 304.
4. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ.— Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν, τομ. Β. σελ. 215.
5. ΚΑΨΑΜΠΕΛΗ, Ι.— (1928) «Πάρος — Τὸ σπήλαιον Ἀντιπάρου» Ἐφημ. «Πατρίς» (15.6.1928).
6. ΚΥΠΡΑΙΟΥ, ΝΙΚ. Α.— (1928) «Ἡ Ἀντίπαρος καὶ τὸ περίφημον σπήλαιον σταλλακτιτῶν» (μονογραφία).
7. LACROIS, LOUIS.— (1853), «*Més de la Grèce*» Ἐκδ. Παρίσι 1853, σελ. 470 - 471.
8. ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ, Δ.— (1936) «Τὸ σπήλαιον Ἀντιπάρου», «Πάν» 1936, σελ. 762.
9. ΠΑΡΑΣΧΟΥ, ΕΜΜ.— (1930) «Πάρος — Ἀντίπαρος, Φυσιολατρικαὶ σημειώσεις», «Ἐκδρομικά» 1930, τ. 8, 12.
10. ΠΡΩΤΟΔΙΚΟΣ, Ι.— (1880) «Ἡ Ὀλίαρος καὶ τὸ σπήλαιον αὐτῆς», «Ἀθήναιον» 1880, τ. 8, σελ. 351 - 358.
11. ΣΑΡΡΗ, Ι.— (1930) «Τὸ σπήλαιον Ἀντιπάρου», «Ἐκδρομικά» 1930, τ. 16. 6.
12. SPOLL, E. A.— (1876) «Κάθοδος ἐν τῷ σπηλαιῷ Ἀντιπάρου», «Φύσις», 1875 - 1876 Α, σελ. 302 - 308.
13. ΤΑΡΣΟΥΛΗ, ΑΘ.— (1937) «Ἄσπρα Νησιά» σελ. 75 - 86.

ΣΧΗΜΑ 1:50.000
Πολλύμετρο 40% V. 1:10 m

Fig. 1. Part of geological map of Greece by I. G. S. R. of the Amfikielia area.
Εικ. 1. 'Απόσπασμα γεωλογικού χάρτη του Ι. Γ. Μ. Ε. περιοχής «'Αμφικλείας».